

МЕХАНІЗМИ ІННОВАЦІЙНО-ТЕХНОЛОГІЧНОЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ ВОДОГОСПОДАРСЬКОГО КОМПЛЕКСУ ДЕПРЕСИВНИХ РЕГІОНІВ У РАМКАХ БЮДЖЕТНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

О. С. КОЛТУНОВИЧ, кандидат економічних наук
(Незалежний український центр правових ініціатив та експертиз
«Правова держава», м. Київ)

Анотація. *Мета статті* полягає у виявленні особливостей інноваційно-технологічної модернізації водогосподарського комплексу в депресивних регіонах України. Статтю присвячено дослідженню проблем фінансово-бюджетного забезпечення процесів інноваційно-технологічної модернізації водогосподарського комплексу в регіонах України в рамках децентралізації. **Методика дослідження.** *Вирішення поставлених у статті завдань здійснено за допомогою таких загальнонаукових і спеціальних методів дослідження: аналізу та синтезу, систематизації та узагальнення, діалектичного підходу.* **Результати.** *Запропоновано пріоритетні напрями з фінансово-інституційного забезпечення процесів модернізації та інноваційного розвитку на місцевому рівні. Розроблено механізми інституційного забезпечення процесів інноваційно-технологічної модернізації водогосподарського комплексу депресивних регіонів. Практична значущість результатів дослідження.* *У статті обґрунтовано, що впровадження запропонованих пріоритетних напрямів сприятиме активізації процесів інноваційно-технологічної модернізації всіх підсистем водогосподарського комплексу України та апроксимації водного законодавства ЄС у вітчизняну практику.*

Ключові слова: депресивні регіони, фінансово-бюджетна політика, децентралізація, інноваційна політика, водогосподарський комплекс України.

Постановка проблеми в загальному вигляді та зв'язок із найважливішими науковими чи практичними завданнями. Депресивні регіони України – території України, котрі мають суттєві відмінності за головними макроекономічними показниками та показниками соціального економічного розвитку, відстають за рівнем розвитку від інших регіонів України. У сучасній науці депресивні регіони розглядають як території, що відрізняються від інших регіонів за темпами соціально-економічного розвитку, де спостерігається стагнація економік. Дане твердження є не зовсім коректним, адже темпи розвитку не завжди відображають реальний рівень розвитку територій. Зокрема, обсяги промислового виробництва, обсяги експорту товарів, обсяги ВРП, рівень заробітної плати та зайнятості – усі ці показники повною мірою характеризуються не стільки темпами розвитку, скільки реальними обсягами.

В Україні відповідно до Закону України «Про внесення змін до закону «Про стимулювання розвитку регіонів» №1562-VI від 25 червня 2009 року визнаються депресивними регіони, у яких протягом останніх п'яти років показники валового регіонального продукту на одну особу є найбільш низькими [1]. Депресивними також визнані промислові райони, у яких протягом останніх трьох років середні показники рівня зареєстрованого безробіття та частка зайнятого у промисловості населення значно перевищують відповідні середні показники розвитку території цієї групи, а обсяг реалізованої промислової продукції на одну особу й рівень середньомісячної заробітної плати значно нижче середніх показників розвитку території цієї групи.

Крім того, депресивними визнаються сільські райони, у яких протягом трьох років щільність сільського населення, коефіцієнт природного приросту населення, рівень се-

редньомісячної заробітної плати та обсяг реалізованої сільськогосподарської продукції на одну особу значно нижче відповідних середніх показників розвитку територій такої групи, а частина зайнятих у сільському господарстві значно перевищує їх [1].

За таких умов вирішення нагальних проблем депресивних регіонів, зокрема у водогосподарському комплексі, є неможливим і потребує формування інституційного базису фінансово-бюджетного забезпечення депресивних регіонів в умовах децентралізації. З огляду на це, фінансово-інституціональне забезпечення інноваційно-технологічної модернізації водогосподарського комплексу потребує вдосконалення в напрямку імплементації в національну інноваційну систему водних відносин нових інституціональних механізмів водокористування, які дадуть можливість посилити капіталізацію і комерціалізацію водогосподарської діяльності в депресивних регіонах, сприяти розбудові територіальної водоохоронної інфраструктури.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми ефективності використання водних ресурсів протягом тривалого часу досліджуються у працях С. Дорогунцова, Б. Данилишина, В. Голяна, Л. Левковської, М. Хвесика, В. Мандзика. Питання модернізації та інноваційного розвитку економіки широко розкриті в наукових доповідях О. Амоші, В. Геєця, Л. Федулової, Б. Буркинського та ін. Попри це, питання інноваційно-технологічної модернізації окремих секторів економіки, зокрема водогосподарського комплексу депресивних територій, в умовах поглиблення процесів регіоналізації й децентралізації потребують більш детального розгляду та принципово нових механізмів фінансового забезпечення.

Формування цілей статті (постановка завдання). Метою статті є: розглянути особливості інноваційно-технологічної модернізації водогосподарського комплексу в депресивних регіонах України; визначити проблеми фінансово-бюджетного забезпечення та особливості інноваційно-технологічної модернізації водогосподарського комплексу в регіонах України в рамках децентралізації; запропонувати пріоритетні напрями з фінансово-інституційного забезпечення процесів модернізації та інноваційного розвитку на місцевому рівні; розробити механізми інституційного забезпечення

процесів інноваційно-технологічної модернізації водогосподарського комплексу депресивних регіонів.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. У 2014 р. фінансова децентралізація зробила незалежними місцеві бюджети від державного бюджету та сприяла створенню можливостей планування розвитку депресивних територій, а також втіленню реальних інноваційних проектів. З 1 квітня 2014 року стартувала реформа місцевого самоврядування, яка базується на положеннях Європейської Хартії місцевого самоврядування і впроваджується на основі Концепції реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади.

Визначені у програмних документах Президента, Уряду та Верховної Ради України пріоритети децентралізації, серед яких – передача фінансових ресурсів і зміцнення матеріально-фінансової основи органів місцевого самоврядування [1]. Упровадження реформи було розпочато на основі Концепції реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади, Програми діяльності Уряду, «Стратегії-2020» Президента України та відповідного плану з їх реалізації [2]. У результаті, відбулось значне зростання за відповідний період ресурсної бази громад.

Попри значне збільшення номінальних доходів територіальних громад залишаються невирішеними більшість стратегічних питань регіонального розвитку депресивних територій, зокрема інноваційно-технологічної модернізації водогосподарського комплексу. Аналіз міжнародного досвіду децентралізації, зокрема у країнах Європейського Союзу, показує, що до функцій місцевого самоврядування Польщі, Латвії, Литви, Естонії та інших країн зараховують питання водопостачання, водовідведення, публічного управління водними ресурсами. У країнах ЄС існує підтримка цільових фондів, а також відповідних грантових проектів і програм [3, 4].

Для прикладу, працюючи в Україні із 2007 року, Швейцарсько-український проєкт «Підтримка децентралізації в Україні» DESPRO напрацював оптимальну модель створення мережі водопостачання в селах, малих містах, а також водовідведення в селах цілого ряду депресивних регіонів. Одним із

позитивних прикладів реалізації проблем водокористування став Проект #ВОДАВСЕЛО «Сільське питне водопостачання: від ідеї – до реалізації», що узагальнює досвід реалізації більш як 130 проектів водопостачання у різних регіонах України за підтримки проекту DESPRO [5].

При цьому для мешканців депресивних регіонів доступ до сталого та безпечного водопостачання залишається вкрай складним. За даними Спільної моніторингової програми ВООЗ/ЮНІСЕФ, у 2012 р. доступом до централізованого водопостачання користувалося лише 22 % сільських мешканців [6]. Відповідно близько 11 млн жителів сіл депресивних територій змушені використовувати інші джерела – струмки, криниці, неглибокі свердловини.

За таких умов, головним ресурсом інноваційно-технологічної модернізації водогосподарського комплексу депресивних регіонів має стати плата за спеціальне використання водних ресурсів на користь територіальних громад. Збір за спеціальне використання водних ресурсів – один із складу загальнодержавних податків і зборів, який уведено для забезпечення раціонального використання водних ресурсів [7]. Водним кодексом України визначено, що водокористувачами є підприємства, установи, організації та громадяни України, а також іноземні юридичні та фізичні особи без громадянства, які здійснюють забір води з водних об'єктів, скидають у них зворотні води або користуються водними об'єктами [8]. Отже, усі вищевказані суб'єкти, що знаходяться на регіональному рівні, повинні сплачувати збір за спеціальне використання водних ресурсів до місцевих бюджетів і формувати відповідний фонд інноваційно-технологічної модернізації та регіонального розвитку депресивних територій.

Ще одним додатковим інструментом доповнення ресурсної бази Регіональних фондів інноваційно-технологічної модернізації є запровадження митного експерименту на загальнонаціональному рівні та створення Національного фонду інноваційно-технологічної модернізації водогосподарського комплексу України. За прикладом реалізації пілотного проекту зі створення Дорожнього фонду в Україні, основними джерелами фінансування Національного фонду інноваційно-технологічної модернізації водогосподарського комп-

лексу України можуть виступати одразу декілька видів акцизних зборів і мит від окремих імпортерських груп товарів відповідного галузевого спрямування.

Завдяки прийняттю відповідного закону, у складі спеціального фонду держбюджету може бути створений окремий Національний фонд інноваційно-технологічної модернізації водогосподарського комплексу України, куди надходитимуть кошти з оплачених мит (окремі групи товарів) та акцизних зборів [9]. Окремою Програмою Національного фонду можна акумулювати донорські (інвестиційні) кошти відповідних міжнародних проектів і програм за напрямом водокористування депресивних регіонів.

Висновки із зазначених проблем і перспективи подальших досліджень у поданому напрямі. Сьогодні сучасні тенденції водокористування у депресивних регіонах України не відповідають європейським стандартам. В умовах імплементації Угоди про асоціацію з Європейським Союзом, а також водних Директив ЄС у сфері водокористування, депресивні регіони потребують принципово нових фінансово-бюджетних ресурсів, у зв'язку з чим пропонується:

- внесення змін до Податкового кодексу України щодо передачі доходів від збору за спеціальне використання водних ресурсів до місцевих бюджетів депресивних регіонів;
- створення Регіональних фондів інноваційно-технологічної модернізації. У рамках даних фондів пропонується реалізація довгострокових регіональних програм з інноваційно-технологічної модернізації водогосподарського комплексу, а також підтримки кількох інших пріоритетних секторів економік депресивних регіонів;
- створення спеціального цільового Національного фонду інноваційно-технологічної модернізації водогосподарського комплексу України з цільовим фінансуванням інноваційних проектів депресивних регіонів;
- акумулювання донорських та інвестиційних ресурсів окремою Програмою в рамках Національного фонду.

Усе це сприятиме збільшенню ресурсної бази місцевих бюджетів за цільовим спрямуванням із метою інноваційно-технологічної модернізації водогосподарського комплексу депресивних регіонів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

REFERENCES

1. Верховна Рада України : офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://rada.gov.ua> (дата звернення: 5.06.2017). – Назва з екрана.
2. Міністерство фінансів України : офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua> (дата звернення: 5.06.2017). – Назва з екрана.
3. Європейський парламент : офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.europarl.europa.eu/> (дата звернення: 5.06.2017). – Назва з екрана.
4. Європейська комісія : офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ec.europa.eu/> (дата звернення: 5.06.2017). – Назва з екрана.
5. Швейцарсько-український проект «Підтримка децентралізації в Україні» DESPRO : офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://despro.org.ua/> (дата звернення: 5.06.2017). – Назва з екрана.
6. Програма розвитку ООН в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home.html> (дата звернення: 29.05.2017). – Назва з екрана.
7. Податковий кодекс України від 1.01.2011 № 2755-17 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sfs.gov.ua/nk/> (дата звернення: 29.05.2017). – Назва з екрана.
8. Водний кодекс України від 06.06.1995 № 213/95-вр [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/213/95-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 29.05.2017). – Назва з екрана.
9. Митний кодекс України від 07.06.2012 № 4495-17 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sfs.gov.ua/mk/> (дата звернення: 29.05.2017). – Назва з екрана.
1. Sait Verhovnoi rady Ukrainy [Site of Verkhovna Rada of Ukraine]. (n.d.). <http://rada.gov.ua>. Retrieved from <http://rada.gov.ua> (accessed 5 June 2017) [in Ukrainian].
2. Sait Ministerstva Finansiv Ukrainy [Site of Ministry of Finance of Ukraine]. (n.d.). <http://www.minfin.gov.ua>. Retrieved from <http://www.minfin.gov.ua> (accessed 5 June 2017) [in Ukrainian].
3. The European Parliament [Site of The European Parliament]. (n.d.). <http://www.europarl.europa.eu>. Retrieved from <http://www.europarl.europa.eu> (accessed 5 June 2017) [in English].
4. The European Commission [Site of The European Commission]. (n.d.). <http://ec.europa.eu>. Retrieved from <http://ec.europa.eu> (accessed 5 June 2017) [in English].
5. Shveicarsko-ukrainskyi proekt “Pidtrymka decentralizacii v Ukraini” DESTRO [Swiss-Ukrainian project “Support for Decentralization in Ukraine” DESPRO]. (n.d.). <http://despro.org.ua>. Retrieved from <http://despro.org.ua> (accessed 5 June 2017) [in Ukrainian].
6. PROON v Ukraini [The UNDP in Ukraine]. (n.d.). <http://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home.html>. Retrieved from <http://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home.html> (accessed 29 May 2017) [in Ukrainian].
7. Podatkovyi kodeks Ukrainy vid 1.01.2011 № 2755-17 [Tax Code of Ukraine from January 1 2011 № 2755-17]. Retrieved from <http://sfs.gov.ua/nk> (accessed 29 May 2017) [in Ukrainian].
8. Vodnyi kodeks Ukrainy vid 06.06.1995 № 213/95-vr [Water Code of Ukraine from June 06 1995 № 213/95-vr]. Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/213/95-%D0%B2%D1%80> (accessed 29 May 2017) [in Ukrainian].
9. Mytnyi kodeks Ukrainy vid 07.06.2012 № 4495-17 [Customs Code of Ukraine from June 07 2012 № 4495-17]. Retrieved from <http://sfs.gov.ua/mk> (accessed 29 May 2017) [in Ukrainian].

А. С. Колтунович, кандидат экономических наук (Независимый украинский центр правовых инициатив и экспертиз «Правовое государство», г. Киев). **Механизмы инновационно-технологической модернизации водохозяйственного комплекса депрессивных регионов в рамках бюджетной децентрализации.**

Аннотация. Цель статьи заключается в выявлении особенностей инновационно-технологической модернизации водохозяйственного комплекса в депрессивных регионах Украины. Статья посвящена исследованию проблем финансово-бюджетного обеспечения процессов инновационно-технологической модернизации водохозяйственного комплекса в регионах Украины в рамках децентрализации. **Методика исследования.** Решение поставленных в статье задач осуществлено с помощью таких общенаучных и специальных методов исследования: анализа и синтеза, систематизации и обобщения, диалектического подхода. **Результаты.** Предложено приоритетные направления по финансово-институциональному обеспечению процессов модернизации и инновационного развития на местном уровне. Разработаны механизмы институционального обеспечения процессов инновационно-технологической модернизации водохозяйственного комплекса депрессивных регионов. **Практическая значимость результатов исследования.** В статье обосновано, что внедрение предложенных приоритетных направлений будет способствовать активизации процессов инновационно-технологической модернизации всех подсистем водохозяйственного комплекса Украины и аппроксимации водного законодательства ЕС в отечественную практику.

Ключевые слова: депрессивные регионы, финансово-бюджетная политика, децентрализация, инновационная политика, водохозяйственный комплекс Украины.

O. Koltunovych, Cand. Econ. Sci. (Independent Ukrainian Center for Legal Initiatives and Expertise "Legal State", Kyiv). **Mechanisms of innovation and technological modernization of the of the water management complex of depressive regions in budget decentralization.**

Annotation. The purpose of the paper is to identify the features of innovation and technological modernization of the water management complex in depressed regions of Ukraine. The article is devoted to the study of the problems of financial and budgetary provision of processes of innovation and technological modernization of the water management complex in the regions of Ukraine within the framework of decentralization. **Methodology of research.** The solution of the tasks set in the article is carried out with the help of the following general scientific and special methods of research: analysis and synthesis, systematization and synthesis, a dialectical approach. **Findings.** The priority directions of financial and institutional support of processes of modernization and innovation development at the local level are offered. The mechanisms of institutional support of the processes of innovation and technological modernization of the water management complex of depressed regions have been developed. **Practical value.** The article substantiates that the introduction of the proposed priority directions will help to intensify the processes of innovation and technological modernization of all subsystems of the water management complex of Ukraine and approximation of EU water legislation into domestic practice.

Keywords: depressive regions, fiscal policy, decentralization, innovation policy, water management complex of Ukraine.